

Catalunya i la Unió Europea: identitat, immigració i cosmopolitisme

Montserrat Guibernau* | m.guibernau@qmul.ac.uk

La constitució per part d'exiliats catalans a París el juny de 1949 del Consell Català del Moviment Europeu i l'actual projecte d'Europa dels Pobles de l'Aliança Lliure Europea (ALE), passant per la Carta de Brest i la Conferència de Nacions Sense Estat d'Europa (CONSEU), constaten la vocació europeista del catalanisme al llarg de la segona meitat del segle XX. Tot i aquesta tradició europea, tal i com exposa la politòloga Montserrat Guibernau, l'actual organització de la UE no respon a les necessitats de Catalunya en no ser-hi representada en veu pròpia, element que li resta capacitat per resoldre els principals reptes del món global com són l'arribada de població nouvinguda i la preservació de la llengua i la cultura catalana.

Quin es l'estatus de Catalunya a la UE i, quin estatus voldríem que tingués?

Per tal de respondre aquestes preguntes esbossaré els trets principals de la relació Catalunya-Espanya en el

* Catedràtica de Ciència Política, Queen Mary College, University of London (QMUL) i *visiting fellow* al Centre per la governança global de la London School of Economics and Political Science (LSE)

El poble català ha estat tradicionalment europeista i ha mirat Europa com a model de democràcia, progressisme, avantguarda cultural i artística, i progrés socioeconòmic

període que transcorre entre la fi del franquisme, la Transició i l'etapa present. Primer analitzaré breument com defineixen Catalunya els principals partits polítics d'origen català, l'Estat Espanyol i la UE. Això em conduirà a esbrinar la posició de Catalunya dins de la UE en un moment en què la seva ampliació així com el disseny d'un nou Tractat de Reforma –després de la fallida en l'intent d'aprovar una Constitució Europea– s'està discutint entre els líders europeus.

Segonament, esmentaré alguns dels reptes que planteja la immigració per la UE i en particular les conseqüències per Catalunya, com a regió europea amb recursos molts limitats per fer-li front.

Per concloure, en aquest article avanço el «catalanisme cosmopolita» com una proposta política que permeti el desenvolupament cultural i econòmic de Catalunya així com l'enfortiment de la seva tradició democràtica i de la seva identitat en l'era global.

Del franquisme a la democràcia: Catalunya i Espanya

Em sembla important analitzar, encara que sigui de forma superficial i breu, el procés polític que ha portat Catalunya a la situació present amb els conseqüents nivells de reconeixement assolit tant a Espanya com a la UE.

L'adveniment de la democràcia assenyalà la transició del catalanisme de resistència al catalanisme a favor de

la restauració dels drets de Catalunya en el marc de la Constitució (1978) i de l'Estatut d'Autonomia (1979); això va significar el pas d'una política clandestina d'unitat, a una política oficial de lluita pel poder entre els partits polítics ja legalitzats. Al meu parer, durant la Transició democràtica i fins el moment present, el govern d'Espanya ha adoptat diferents actituds envers Catalunya i el catalanisme. A grans pinzellades, es poden distingir cinc períodes històrics:

Reconeixement: Després de la mort del general Franco (1975) i de la decisió de tirar endavant la reforma democràtica de l'Estat (1976), les forces polítiques espanyoles van considerar necessari atorgar algun tipus de reconeixement a la especificitat catalana, defensada aferriçadament per un moviment social potent de caràcter democràtic i catalanista. El restabliment de la Generalitat, el retorn del president Josep Tarradellas (1977), i la ratificació de l'Estatut d'Autonomia (1979) defineixen la Transició democràtica. Els canvis responien, sobretot, a la necessitat de redreçar l'economia i de transformar l'Estat per tal de fer-lo acceptable a les democràcies occidentals, obrint així la possibilitat d'entrar a la UE –llavors CEE– i a la OTAN.

Decepció: Un cop aprovat el nou Estatut d'Autonomia, molts catalans es sentiren progressivament decebuts per la manca de recursos econòmics destinats a Catalunya i pel lent i costós procés de transferències de l'Estat a la Generalitat, accentuat arran de l'intent de cop d'estat de febrer del 1981.

Tot i mantenir un fort compromís amb l'idea d'Europa, avui Catalunya s'adona que la UE, tal i com es defineix actualment, no respon a les expectatives generades

Regateig: El període de governs majoritaris al Parlament d'Espanya arribà a la fi, i de sobte, en aquest nou escenari polític, a Madrid els vots de CiU esdevingueren «útils» primer al PSOE (1993-96) i més tard al PP (1996-2000). Els nacionalistes de CiU van obtenir algunes «concessions» a canvi de la seva contribució a la governabilitat d'Espanya i l'autonomia catalana se'n va beneficiar.

Contra la diversitat nacional: La majoria absoluta obtinguda pel PP a les eleccions de març del 2000 arraconà CiU i aquells partits polítics que havien recolzat el PP en la legislatura anterior. Mentre els vots de CiU foren necessaris a Madrid, el PP adoptà una actitud receptiva envers les reivindicacions catalanes; però, les simpaties i el reconeixement donaren pas a un discurs polític neo-centralista i conservador. En aquest període, el PP rebutjà les reivindicacions de les nacionalitats històriques i adoptà una actitud arrogant envers els seus antics aliats polítics.

Canvi, bones paraules i pocs fets: Un canvi polític radical s'inicià el 16 de novembre del 2003 quan la coalició formada per PSC, Esquerra i ICV-EUiA sota el lideratge de Pasqual Maragall formà el nou govern de la Generalitat, després de 23 anys de pujolisme i predomini de CiU.

Grans expectatives sorgiren amb la inesperada victòria socialista a les eleccions generals (11 de març de 2004) i el tan desitjat canvi de tarannà aportat pel president José Luís Rodríguez Zapatero; això succeïa només tres dies després de l'atemptat terrorista de Madrid i la consegüent utilització mediàtica d'aquest fet pel PP.

Feia només tres mesos que el nou president del govern d'Espanya havia promès al balcó de la Generalitat que, si guanyava les eleccions generals, acceptaria el projecte de nou Estatut aprovat per la majoria del Parlament de Catalunya. Això no ha estat així. El nou Estatut ha dividit Catalunya i la seva classe política, ha esgotat la ciutadania, i ha contribuït a sembrar el desencant i l'apatia envers la política i els polítics. En aquest entorn, el PP ha aprofitat per atiar l'hostilitat envers els catalans, presentats sovint com els qui volen trencar Espanya, són insolidaris i només miren per ells, com a resultat la imatge dels catalans a la resta de l'Estat s'ha deteriorat sensiblement.

Les eleccions catalanes de novembre del 2006 donaren la victòria a CiU i el govern al tripartit, que repeteix, encara que amb nou president, José Montilla.

Mentre l'Estatut català, retallat i amb el «cepillo» ben passat, es troba al Tribunal Constitucional (TC) fruit de les demandes del PP. Hores d'ara, no sabem com ni quan sortirà del TC aquest nou Estatut, i amb aquesta situació sense resoldre, segurament ens tocarà respondre a una nova convocatòria electoral espanyola.

Fins ara doncs, canvi de govern a Catalunya i Madrid, bones paraules del president Rodríguez Zapatero, i un Estatut afeblit –sensiblement diferent del consensuat al Parlament de Catalunya– amb una Espanya que ni es defineix com a 'plural' ni reconeix la seva composició multinacional.

Catalunya té l'estatus de regió dins de la UE i no té accés directe als seus òrgans de decisió, sinó que hi és a través de representats espanyols

Definir Catalunya

El desacord en l'estatus de Catalunya es palesa en les discrepàncies existents entre els diversos actors polítics que la defineixen. Així doncs, els principals partits polítics d'origen català –CiU, PSC, ICV-EUiA, Esquerra– defineixen Catalunya com a nació. Tanmateix, Catalunya no és reconeguda com a tal dins d'Espanya, on gaudeix de l'estatus de comunitat autònoma –una de les disset comunitats autònomes establertes al començament de la Transició democràtica–, car la Constitució del 1978 reconeix l'existència d'una sola nació: «La Constitució es fonamenta en la indissoluble unitat de la nació espanyola, pàtria comuna i indivisible de tots els espanyols i reconeix i garanteix el dret a l'autonomia de les nacionalitats i de les regions que la integren i la solidaritat entre totes elles.» –Article 2–.

Origen de la UE

Cal fer memòria i recordar que la UE fou creada –Tractat de Roma, 1957– per satisfer els interessos d'estats devastats per dues guerres mundials i que aquests mateixos estats –Alemanya, Bèlgica, França, Holanda, Itàlia i Luxemburg–, més els que han accedit a la UE en les seves successives ampliacions, són els qui dicten les normes de funcionament d'aquesta institució innovadora i en

decideixen els objectius i les prioritats. A la UE predomina l'intergovermentalisme, és a dir, la preeminència dels estats com a actors polítics que es proposen expandir el seu poder col·lectiu per tal de realitzar accions que no es poden fer de manera individual. La UE respecta aferrissadament els anomenats «assumpes interns» de cada estat membre; per exemple l'estatus de les minories nacionals i ètniques existents dins de cada estat.

Catalunya: regió europea

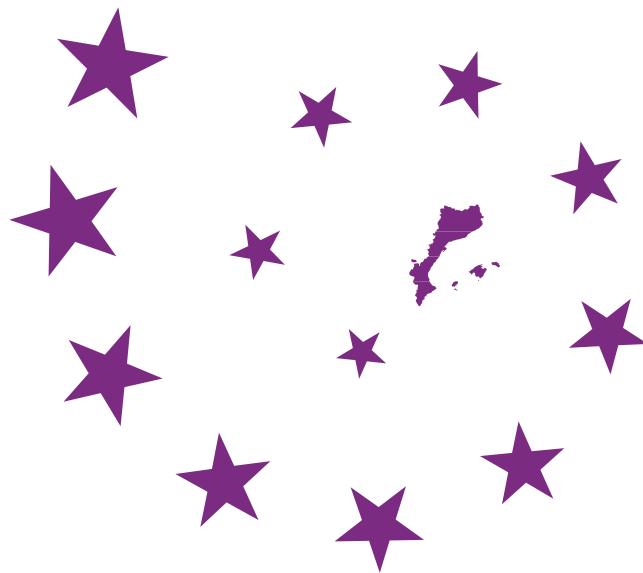
Catalunya té l'estatus de regió dins de la UE i, fins avui, no és circumscripció electoral europea. Els catalans accedim a la UE mitjançant els representants de l'Estat Espanyol. Per tant, Catalunya no té accés directe als òrgans de decisió de la UE. És cert que és representada al Comitè de les Regions, però tinguem present que aquest és un òrgan merament consultiu, on es troben representants tant de regions com de ciutats. I, recordem-ho, a la UE només es reconeixen Estats i regions i, dins d'aquest terme «regió», la UE barreja regions administratives, geogràfiques, econòmiques, amb base històrica i amb identitat cultural ben definida.

Dins de la UE, el català té l'estatus de «llengua regional», tot i ésser coneguda per 11 milions d'europaus en territoris de tres Estats membres –Espanya, França i Itàlia–, com també al Principat d'Andorra, on es llengua ofi-

**Catalunya és membre del Comitè
de les Regions, però hem de tenir present
que aquest és un òrgan merament
consultiu, on es troben representats
tant regions com ciutats**

cial. Després de les ampliacions del 2004 i el 2007, la UE acull dotze països nous: Bulgària, Eslovàquia, Eslovènia, Estònia, Hongria, Letònia, Lituània, Malta, Polònia, República Txeca, Romania i Xipre, i el català és la desena llengua més parlada a la UE. Tanmateix, no gaudeix de l'estatus de llengua oficial a la UE, tot i tenir aquesta consideració d'oficialitat en tres regions europees amb poder legislatiu. Caldrà, doncs, esperar que Andorra accedeixi a la UE per veure reconegut el català com a llengua oficial? Una resposta afirmativa no em sembla pas impossible, encara que sí tenyida d'una fosca ironia.

La relació de Catalunya –regió europea- amb la UE planteja problemes de reconeixement. El problema dels catalans, ras i curt, és que el nostre sentiment identitari, la cultura, la llengua, el territori, la prosperitat i la demografia ens fan desitjar un nivell de reconeixement que, fins el moment present, no tenim ni en l'àmbit d'Espanya ni, per descomptat, en l'àmbit internacional. De fet, existeix un fort contrast entre les ambicions dels catalans, –expressades en els programes dels principals partits polítics d'origen català i també en documents com la Declaració de Barcelona signada per CiU, PNV i BNG (juliol, 1998), L'Informe per a l'aprofundiment de l'autogovern presentat per ICV-EUiA, Esquerra i PSC (novembre de 2001), i Catalunya sense límits: els nous horitzons del nostre projecte de país presentat per CiU (octubre de 2002)–, i l'estatus actual de Catalunya i de la llengua catalana en els àmbits d'Espanya, la UE, i la comunitat internacional.

Dins de la UE, el català té l'estatus de «llengua regional», tot i ser coneguda per 11 milions d'uropeus en territoris de tres Estats membres i ser-ne la desena llengua més parlada

Catalunya: manca de reconeixement a Espanya i a la UE

Al meu parer, la manca de reconeixement rebut per Catalunya a la UE deriva del seu estatus dins d'Espanya. Aquest estatus només es pot modificar si l'Estat Espanyol ho decideix; per aquesta raó, el debat i les negociacions per aconseguir el reconeixement de Catalunya a la UE s'han de desenvolupar, en primer lloc, entre els governs català i espanyol.

Catalunya no és considerada com a nació dins de la UE, –Escòcia i Gal·les sí que reben aquest reconeixement–, senzillament perquè Catalunya no és reconeguda com a nació dins d'Espanya, tot i el que escriuen els principals partits polítics d'origen català en els seus documents.

De la mateixa manera, el reconeixement del català com a llengua oficial a la UE només s'aconseguirà si l'Estat Espanyol ho proposa al Consell de Ministres de la UE. Igualment, tant la decisió de reconèixer Catalunya com a regió electoral europea, com la possibilitat que els representats polítics de Catalunya tinguin accés a les institucions de la UE amb capacitat de decidir depèn totalment de la voluntat de l'Estat Espanyol, que fins ara s'hi ha oposat, tot i que altres membres de la UE –per exemple Gran Bretanya i Bèlgica– ja ho han concedit a algunes de les seves minories nacionals.

El cas de Catalunya confirma que el paper i l'estatus de les nacions sense Estat a la UE depèn de la voluntat

de l'estat dins del qual estan incloses, fet que reforça el fort caràcter intergovernamentalista de la UE, una característica que per sí mateixa no contribueix pas a pal·liar l'anomenat dèficit democràtic de la UE.

Els reptes de la immigració

Els processos de globalització i els acords internacionals faciliten els moviments de població. La prosperitat i el sistema democràtic característics de la UE impulsen a un nombre creixent d'immigrants i refugiats a intentar accedir-hi. Milers de persones que escapen de la pobresa, la guerra, l'opressió, i que cerquen millorar la seva qualitat de vida, intenten, per tots els mitjans, entrar a la UE.

L'Acord de Schengen (1985) signat per tots els països membres de la UE, amb l'excepció de la Gran Bretanya i d'Irlanda, aboleix les fronteres internes entre aquests països i permet la lliure circulació de persones en els seus territoris. En aquest context l'ampliació de la UE ha incrementat el transvasament de mà d'obra provenint dels països de l'Europa Central i de l'Est cap els països més desenvolupats de l'Oest.

L'increment del nombre d'immigrants extra-comunitaris, portadors de llengües i cultures alienes a les de la UE, incrementa la diversitat cultural i planteja nous reptes als quals la UE haurà de respondre a curt termini. La immigració, en alguns Estats membres –per exemple Gran

Catalunya no és considerada com a nació dins de la UE senzillament perquè Catalunya no és reconeguda com a nació dins d'Espanya

Bretanya, França i Alemanya–, ja ha generat comunitats culturals i lingüístiques de dimensió demogràfica superior a algunes comunitats culturals i lingüístiques històriques autòctones situades en els territoris d'aquests mateixos Estats.

Actualment, cada país de la UE estableix els mecanismes que permeten la residència d'immigrants i refugiats dins de les seves fronteres, regula també les condicions d'accés a la ciutadania i els criteris per l'acceptació de refugiats en els seus territoris. Els països de la UE també exerceixen la sobirania al decidir sobre les diverses polítiques d'integració dels immigrants. Els models abasten des del multiculturalisme a la interculturalitat –tot i que això no ha evitat la creació de ghettos a diversos estats membres com la Gran Bretanya, França, Holanda i Alemanya– però, hores d'ara, tots els països estableixen la necessitat que els immigrants coneguin la llengua del país.

Però, què succeeix quan els immigrants arriben a «regions» europees amb dues llengües oficials, com és el cas de Catalunya? Regions sense capacitat de regular la immigració i amb pocs recursos. En quina llengua es socialitzen i quina identitat nacional adquireixen progressivament? Quina política seguir? Al meu parer, l'assentament d'immigrants en aquestes zones hauria de comportar necessàriament l'aprenentatge de les llengües oficials a la «regió» –en el cas de Catalunya, del català i del castellà atorgant prioritat al català que n'és la llengua pròpia–

i, a fi i efecte que això resultés possible, les corresponents institucions autonòmiques, amb el recolzament de les institucions de l'Estat, haurien de treballar plegades per tal d'encoratjar, facilitar, organitzar i finançar aquest aprenentatge i acollir els nousvinguts. Per tal d'afavorir la cohesió social, el benestar, la comprensió entre cultures i el dinamisme econòmic, caldria convidar els immigrants a conèixer la llengua o llengües oficials en els indrets de la UE en els quals resideixin, així com a participar activament en les manifestacions culturals que els hi són pròpies, tot respectant les llengües i cultures dels seus països d'origen. Per poder fer això, cal regular la immigració, disposar de recursos i de capacitat legislativa, executiva i judicial per a controlar el nombre de persones que poden ser acceptades amb la finalitat d'evitar la seva explotació i garantir-ne la integració econòmica i social.

Des d'una perspectiva diferent, cal remarcar els efectes que l'increment en el nombre d'immigrants i refugiats que han accedit i/o que intenten accedir a la UE, han provocat en algunes zones de la UE, per exemple a Alemanya, Bèlgica, Espanya, França, Gran Bretanya i Itàlia. Concretament, em refereixo a alguns brots de racisme i xenofòbia, acompanyats d'accions violentes, en contra d'alguns immigrants en diversos Estats membres. L'augment en el nombre d'immigrants i refugiats també ha trobat expressió en l'increment del suport per part d'alguns sectors de la població nadiua a partits polítics d'extrema dreta que consideren els immigrants com una amenaça a

Per tal de pal·liar el dèficit de reconeixement polític, econòmic, cultural i moral de Catalunya cal un acord transversal entre les forces polítiques de tradició catalanista

la identitat i la cultura dels seus països i, sobretot, com a competidors pels recursos i serveis que l'estat del benestar atorga als ciutadans.

A Catalunya, la immigració arriba al 13'4% de la població,¹ un dels més alts de la UE; només en un any (2006-2007) el país ha rebut 68.000 nous immigrants. En les condicions actuals, aquest ritme és insostenible des d'un punt de vista econòmic, sanitari, d'educació i d'habitatge. Ens hem plantejat, què succeirà el dia que s'iniciï la recessió econòmica i que aquests immigrants –legals i il·legals– no trobin feina? El dia que els serveis quedin col·lapsats per sobrecàrrega i manca d'inversió? Europa està plena d'exemples similars i els resultats no són gens alentadors: les revoltes a la banlieu de París i altres ciutats franceses, als Països Baixos i a la mateixa Gran Bretanya, en són un exemple.

En aquesta situació evidentment cal decidir, però si es desitja evitar que la identitat, la llengua i la cultura catalanes esdevinguin propietat exclusiva d'una elit, per definició minoritària, que ben aviat haurà perdut la capacitat de governar el país i d'obtenir majories suficients, cal adreçar els reptes imminents que planteja la immigració. Que consti que no em refereixo a negar l'immensa vàlua d'altres llengües i cultures i que defenso el caràcter dinàmic de les identitats –les nacions i les identitats no són eternes i immutables– però sí que cal poder promoure i de-

senvolupar la pròpia cultura. Els Estats-nació ho fan i inverteixen recursos per a tal finalitat i no se'ls defineix com racistes, xenòfobs, i oposats a una transformació cultural que avui en dia resulta inevitable. Tot i les credencials democràtiques i pro-multiculturalistes del Canadà, la Gran Bretanya i els EUA, tots aquests països defensen i inverteixen per tal que els immigrants coneguin l'idioma, la cultura i la manera de fer del país. A Catalunya, què fem? i de quins recursos disposem?

Per un Catalanisme Cosmopolita a l'era global

El poble català ha estat tradicionalment europeïsta i ha mirat Europa com a model de democràcia, progressisme, avantguarda cultural i artística, i progrés socioeconòmic. Tot i mantenir un fort compromís amb la idea d'Europa, avui Catalunya s'adona que la UE, tal i com es defineix actualment, no respon a les expectatives generades.

Però la distància entre les aspiracions catalanes i l'estatus actual de Catalunya s'ha de resoldre amb el govern espanyol, cal saber-ho i actuar en conseqüència. No respon a la UE redreçar la situació de Catalunya sinó a Espanya, perquè la UE segueix estrictament les directrius dels seus Estats membres en aquelles matèries considerades com «internes». Això és un fet que cal assumir, senzillament perquè si es desitja un canvi, només una anàlisi acurada de la realitat, i no una construcció feta amb

¹ *La Vanguardia*, 12 de juny de 2007

El «catalanisme cosmopolita» és democràtic i socialment progressista, defensa el dret de la nació a existir i a avançar des del respecte a la diferència

bona voluntat però sense base, pot marcar l'estratègia a seguir.

L'impuls per tirar endavant els canvis necessaris per tal de pal·liar el dèficit de reconeixement polític, econòmic, cultural i moral de Catalunya requereix un acord transversal entre les forces polítiques de tradició catalanista o un partit polític catalanista amb majoria absoluta i la determinació de fer avançar aquest projecte. Sense una dosi de generositat i visió de futur suficients per tal de situar els interessos de la societat catalana per damunt dels interessos de partit és impossible assolir aquestes fites. Al meu parer, els mínims sobre els quals s'hauria de centrar el projecte pel reconeixement de Catalunya són:

- Proposta d'un model de finançament suficient i just per Catalunya.
- Reconeixement de l'estatus de Catalunya com a nació. Fet que hauria de quedar reflectit en la Constitució espanyola i en l'Estatut d'Autonomia.
- Ampliació de l'autogovern català en el marc d'una Espanya que es reconeix com a plurinacional, plurilingüe i pluricultural.
- Acceptació de Catalunya com a circumscripció electoral europea, i del dret i el deure dels representants del govern català d'intervenir en els òrgans de decisió de més alt nivell de la UE, sempre que es tractin qüestions que concerneixin directament al país.
- Acord per a la promoció de la cultura i la llengua cata-

lanes a Catalunya, l'Estat espanyol i a la UE, utilitzant tots els recursos en l'àmbit autonòmic, estatal i europeu per poder-ho fer.

Però cal anar més enllà de les mesures concretes i desenvolupar els principis i els valors que haurien de definir allò que anomeno «catalanisme cosmopolita» en un món globalitzat. El «catalanisme cosmopolita» és democràtic i socialment progressista, defensa el dret de la nació a existir i a avançar des del respecte a la diferència, vetllar per augmentar el benestar de tots els ciutadans, i per incrementar la seva moralitat des de la consciència de formar part d'un món interdependent –globalitzat– envers el que proclama una actitud de solidaritat i de diàleg.

El «nacionalisme democràtic» és legítim i defensa el dret de la nació a existir i a desenvolupar-se des del respecte a la diferència, al rebuig de la pròpia expansió territorial i al propòsit d'augmentar la moralitat dels seus ciutadans. Únicament a través del compromís amb aquests principis el «nacionalisme democràtic» esdevé cosmopolita. Ras i curt, per mitjà de la cura i de l'estimació de la pròpia pàtria, hom esdevé ciutadà del món. En aquest sentit, la societat catalana i en particular les seves institucions, els seus polítics, intel·lectuals i empresaris tenen el deure moral de treballar per la construcció d'un país democràtic, obert, i de fomentar els valors cívics que afavoreixin la cohesió i l'harmonia social. Per això cal generositat, coratge i, sovint, anar contracorrent en un entorn

La tasca del catalanisme cosmopolita ha de ser tirar endavant el país i contribuir al benestar social dels ciutadans des de l'eficiència, la responsabilitat i la transparència en la gestió

polític amarat d'intolerància i arrogància en les actituds, parapetat darrera el poder militar i econòmic per legitimar les pròpies accions, que utilitza els mots pertinents però els buida de contingut al tergiversar el seu significat. Un llenguatge que, com pell d'ovella, sovint amaga l'urpa ferotge del llop.

La tasca del catalanisme cosmopolita ha de ser tirar endavant el país i contribuir al benestar social dels ciutadans des de l'eficiència, la responsabilitat i la transparència en la gestió, i també mitjançant la promoció de valors ètics que proporcionin el desenvolupament de la societat catalana i de les persones que la formen. El catalanisme no ha de ser ni un *modus vivendi*, ni una excusa per la inacció política, ni un motiu per a mantenir o generar desigualtats socials, sinó una eina per a la integració social i la regeneració cultural, cívica i política del país. |

+ INFO

Llibres

GUIBERNAU, M., *Nacionalisme Català: franquisme, transició i democràcia*, Proa. Barcelona, 2002.

GUIBERNAU, M., *The Identity of Nations*, Polity Press. Cambridge, 2007.

Fonts

□ CEE, *Tractat Constitutiu de la Comunitat Econòmica Europea*. Roma, 25 de març de 1957

□ CiU, *Catalunya sense límits: els nous horitzons del nostre projecte de país d'octubre de 2002*

□ CiU, PNV i BNG, *Declaració de Barcelona de juliol de 1998*

□ Constitució Espanyola, de 27 de desembre de 1978

□ Llei orgànica 4/1979, de 18 de desembre. de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya

□ Llei orgànica 6/2006, de 19 de juliol. Reforma de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya

□ PSC, Esquerra i ICV-EUiA, *Informe per a l'aprofundiment de l'autogovern de novembre de 2001*

□ UE, *Acord de Schengen de 1985*